Visca la vila!, i altres narracions
Ramon Bernaus i Santacreu

© del texto: Ramon Bernaus i Santacreu
© Foto de la portada: Ramon Bernaus Santacreu
© maquetación y diseño: Punto Rojo Libros, S.L.
© portada: Mercedes Casal
© de esta edición:
Punto Rojo Libros, S. L., 2016
Cuesta del Rosario, 8
Sevilla, 41004
Teléfono: 911.413.306
WhatsApp: 622.843.306
info@puntorojolibros.com
www.puntorojolibros.com

Impreso en España • Unión Europea
Primera edición: febreto 2017

ISBN: 9788417004521

Reservados todos los derechos.

«Cualquier forma de reproducción, distribución, comunicación pública o transformación de esta obra solo puede ser realizada con la autorización de sus titulares, salvo excepción prevista por la ley. Diríjase a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necesita fotocopiar o escanear algún fragmento de esta obra».

Ramon Bernaus i Santacreu

VISCA LA VILA!

I ALTRES NARRACIONS

PUNTO ROJO
libros

Índex

1. Simeón de Guinda. La confirmació..... 7

2. Visca la vila!..... 57

3. No sempre és bo ser el primer..... 89

4. Les pregàries 113

5. La fi de tot plegat (2) 137

6. La garuta..... 185

7. Lo Quirrill..... 217

8. El Canguro Bruno..... 237

9. Berga 297

1. Simeón de Guinda. La confirmació

Divendres, 19 de juny de 1716

Mossèn Mateu Romeu havia acabat la missa de nou a l'altar de la Mare de Déu dels Dissabtes, a la capella de Sant Antoni. Una dotzena de dones que l'havien seguida marxaven lentament de l'església parlant amb respecte i en veu baixa. El temple es va quedar buit i en silenci i ell va portar la patena amb les hòsties al sagrari situat a la predel·la del retaule de l'altar major, a sota mateix de la imatge de Sant Salvador. Després va entrar a la sagristia per la porta que hi havia a mà esquerra del majestuós retaule barroc. Mossèn Mateu era una persona de mitjana edat que devia fregar la quarantena, amb una bona mata de cabells grisos que en altra època havien estat rossos i que li feien ressaltar la coroneta, era prim de cara i també de cos, i de poca alçada. Pràcticament arrossegava la sotana en caminar. Tenia un caràcter molt seriós i tranquil que desprenia una gran bonhomia. Quan començava a desvestir-se va sentir que s'obria la portella del portal de migdia del temple, el sorollet metàl·lic del baldó era inconfusible. Va entrar mossèn Pere Serradell que va tancar la porta d'una revolada i es va dirigir directament a la sagristia. Mossèn Pere era un home alt i corpulent de mitjana edat i amb pocs cabells també grisos que li donaven un aire de persona més gran. La seva alçada feia que la sotana no li arribés a terra i sempre estava inquiet i neguitós. Els seus estudis de dret civil i canònic a l'Estudi General de Lleida el convertien en una persona culta i respectada. Estava enutjat i neguitós i

amb ganes de trobar-se amb el seu amic mossèn Mateu per poder buidar el pap, ja que tots dos tenien uns caràcters que es complementaven.

—Què et passa? Et veig molt amoïnat —li va preguntar aquest en veure'l entrar a la sagristia.

—Ahir a la tarda —va dir mossèn Pere— vaig estar al Monestir de Santa Maria amb el prior Josep. M'havia fet cridar amb urgència. Vaig deixar totes les meves ocupacions i a les sis ja era a Santa Maria. Sort que ara fa el dia llarg que si no hauria tornat negra nit.

—Ja és bona persona ja, el prior Josep, però és pesat com ell sol i quan li dóna la gana és un perepunyetes. Què li passa ara? —va comentar amb confiança mossèn Mateu.

—Està molt capficat i aquesta vegada té tota la raó del món —va dir amb gran convenciment mossèn Pere— S'haurà d'enfrontar públicament amb el bisbe Simeó d'Urgell per fer-se valer i preservar intacta la seva jurisdicció espiritual sobre Novençana i de retruc sobre tot el priorat de Meià.

—He sentit a dir —va comentar mossèn Mateu— que el nou bisbe d'Urgell és navarrès i que després de la Nova Planta volta pel bisbat com un militar conqueridor sense respectar res ni ningú i menystenint els territoris exempts com el nostre. Segur que el neguit del prior va per aquesta banda.

—Tens tota la raó. Fra Josep pot ser el que es vulgui, però és un home recte, honest i català, però no és de la mateixa corda que el bisbe d'Urgell. Recorda que el nostre prior va assistir com a representant del braç eclesiàstic a les Corts del Principat convocades per Carles III quan el van reconèixer com a comte de Barcelona i rei d'Aragó, just abans de començar la guerra. I la guerra l'hem perduda.

—Com ens afecta a nosaltres tot això que dius?

—Ens afecta en primer terme i som al mig de tot plegat. El bisbe vol venir demà a Novençana i ha anunciat la seva arribada a les nou del matí. Sembla que aquests dies es troba de visita pastoral a Isona i les parròquies veïnes i ha fet arribar una carta al prior notificant-li que demà baixa de visita pastoral i a impartir el sagrament de la confirmació a la nostra parròquia. Però no li ha demanat el preceptiu permís al prior i pel que sembla no ho pensa fer. A més no pot fer la visita pastoral perquè aquí no som bisbat d'Urgell, sinó priorat de Meià i per tant no li pertoca.

—Doncs sí que estem ben arreglats. I què hem de fer els capellans?

Capitell núm. 9. de l'església de Sant Salvador.
En el moment del relat estava situat darrera del retaule barroc
(Foto R Bernaus).

—De moment —va dir mossèn Pere— a mi em tocarà la pitjor part, ja que m'ha nomenat el seu oficial eclesiàstic de la vila de Novençana i de tot el priorat, com doctor que sóc en dret i com a con-rector d'aquesta església i parròquia. Hauré d'estar atent a qualsevol acte il·legal que vulgui fer el bisbe, per denunciar-lo i expressar la protesta en nom de fra Josep. Et prego, com amic, que estiguis al meu costat i que m'ajudis en tot allò que faci falta.

—Pots estar ben tranquil. Estaré al teu costat per tot el que calgui, defensant els nostres drets i els del prior —va continuar mossèn Mateu—, segurament el fet que el senyor jurisdiccional de Novençana, en nom del rei, sigui el Capítol de Canonges de la Seu d'Urgell, també dóna ales al bisbe, ja que el batlle i alguns prohoms de la vila simpatitzen amb aquesta visita pastoral. A més, algun dels con-rectors de la nostra comunitat i algun rector o vicari dels pobles del priorat, segur que simpatitza més amb el bisbe que amb el nostre prior.

—Per això —va concloure mossèn Pere—, avui a les dotze del migdia, el prior, m'ha fet convocar en nom seu una reunió urgent aquí a l'església de Sant Salvador, a la capella del Santíssim, de tota la nostra comunitat religiosa amb ordres explícites de com hem d'actuar mentre el bisbe volti per aquí. També em va dir el prior que en aquella hora ens faria arribar un document oficial mitjançant un correu exprés, amb instruccions més clares i concretes d'allò que m`ha encomanat dir-vos de paraula.

Els dos religiosos van sortir de l'església, van tancar la porta amb pany i clau i van baixar escales avall cap a la Rectoria, amoïnats, tot comentant el tema, que no pintava gens bé i que els obligaria a fer un paper ben galdós.

S'ha de tenir en compte que el priorat de Meià era allò que en dret canònic es coneix como una *prelatura nullius*, un territori autònom exempt amb clergat i poble, que no depenia de cap bisbat i que estava unit directament a la Santa Seu de Roma. El prior de Meià, nomenat directament pel Sant Pare, dintre del seu territori, tenia quasi els mateixos poders d'un bisbe ordinari amb els seus drets i deures. Podia donar totes les benediccions reservades al bisbe llevat de la pontifical. Consagrava esglésies, altars, calzes i patenes. Podia concedir cent dies d'indulgència, conferir la primera tonsura i les ordres menors. També podia reunir sínodes dels seus preveres i convocar concursos per cobrir les rectories i els beneficiats. Visitava les esglésies de la seva jurisdicció i donava llicències per celebrar matrimonis, per predicar i confessar. Podia també excomunicar, absoldre i donar dispenses. Publicava edictes, pastorals i mandats. Era nomenat al cànon de la missa i en la seva conclusió. El prior de Meià tenia capítol, cúria i vicari general. Si algun bisbe passava pel Priorat i volia confirmar, ho podia fer només amb l'expressa llicència del prior o del seu vicari general. Dintre del seu priorat gaudia de les ensenyes pontificals com tron i baldaquí i la facultat de celebrar els oficis amb ritus pontifical. Quan sortia del priorat podia portar creu pectoral, anell amb pedra preciosa i solideu morat. Usava escut d'armes sota capell amb cordons i borles i tenia tractament episcopal. El prior tenia el seu segell curial, arxiu, notaria, escrivania i cort, on nomenava i creava escrivans, secretari, fiscal i notari, que amb la seva autoritat, signaven i autentificaven les escriptures i els documents públics. Per totes aquestes raons i potestats, el prior de Meià era cridat als Concilis Provincials Benedictins de Tarragona i, fins a la Nova Planta, tenia un lloc dintre del braç eclesiàstic a les Corts Generals del Principat de Catalunya, on

podia ser insaculat pel càrrec d'oïdor i diputat de la Generalitat de Catalunya.

En aquell moment, el prior Josep tenia sota la seva jurisdicció espiritual fins a trenta-dues viles, pobles i parròquies, essent la vila de Santa Maria de Meià, cap del priorat i la vila nova de Novençana, les poblacions més importants. Dins del priorat hi havia cinquanta-cinc esglésies i capelles, deu de les quals havien estat consagrades.

Aquesta *prelatura nullius* i que els priors de Meià estiguessin lligats directament a la Santa Seu, sembla que datava del segle XIV, durant el pontificat del papa d'Avinyó Joan XXII. Per alguns autors això només era la confirmació dels privilegis de què gaudia el Monestir de Meià des de la seva fundació al segle XI per Guillem de Meià.

La vila nova, Novençana, estava situada al peu del puig de Meià, en un turonet dominant tota la Coma. Era una vila closa arrecerada al peu de l'antic castell situat darrere de l'església. D'aquest solament en quedaven alguns paraments dels seus murs i les restes d'una torre de planta quadrada a la part de tramuntana, que donava al coll del Castell i al camí que pujava cap a l'antiga vila de Meià. Una bona part dels carreus del murs de la fortificació havien servit per allargar la nau del Santíssim de l'església amb el cambril del Sant Crist.

Descripció del temple. La vila nova, era presidida ara per la parroquial de Sant Salvador, magnífic temple dels segles XIII-XIV on es podia resseguir l'evolució de l'arquitectura del que avui coneixem com romànic i gòtic, amb afegits renaixentistes i barrocs. Era un temple de planta de creu llatina deformada per l'ampliació del creuer nord amb el cambril del Sant Crist. La nau principal, molt ampla, era coberta amb volta de canó

apuntat de tradició romànica reforçada amb dos arcs torals. L'absis era l'element arquitectònic més notable i on es podia veure l'evolució del romànic al gòtic ja que començava amb la planta circular i amb tres finestres de mig punt de doble esqueixada. Després el mur s'aprimava i passava a planta poligonal amb sis contraforts exteriors per apuntalar els sis grans nervis i la clau de la volta de creueria que de forma espectacular cobrien la capçalera. Era d'una gran bellesa el petit rosetó situat en mig dels dos primers contraforts i també l'espectacular finestra ogival amb vitralls policromats situada al centre. L'interior de l'absis tenia sis semi columnes amb els corresponents capitells d'un romànic molt primitiu, units per una línia d'impostes decorada amb elements geomètrics i heràldics a l'altura on acabava el mur semicircular. Al damunt seu s'aixecaven les altres sis semi columnes amb els corresponents capitells amb decoració molt més acurada, com el que representava una cara demoníaca o el de les dues aus amb els colls entrellaçats, també hi havia relleus romànics amb elements del que avui coneixem com escola de Lleida. Al damunt d'aquests capitells arrencaven els sis nervis que aguantaven la volta.

En el moment dels fets que descrivim, feia poc que a l'absis s'havia col·locat un gran retaule tallat en fusta i policromat que amagava els elements arquitectònics i escultòrics descrits. El retaule barroc, que encara feia olor de nou, era una de les joies artístiques del temple de la qual la gent de Novençana n'estaven més orgullosos. Era format per tres carrers repartits en dos pisos amb tres fornícules amb escultures exemptes a cadascuna, amb un total de deu columnes salomòniques que els sostenien i emmarcaven. El carrer central era perpendicular a l'eix del temple mentre que els dos laterals formaven plans oblics respecte al central per tal d'adaptar-se a la forma semi

circular de l'absis. El sotabanc portava sis atlantes, coneguts com els esclaus, que aguantaven l'estructura de les sis columnes salomòniques del primer pis i també tot el retaule. Aquests personatges mitològics representaven el triomf de la veritable religió sobre el mite, ja que a les seves espatlles aguantaven els misteris del cristianisme. Al centre de la predel·la i a sobre l'ara de l'altar hi havia el sagrari. La fornícula central del primer pis portava la gran imatge exempta de Crist Salvador, al qual estava dedicat el temple i l'emmarcaven dos àngels i dues columnes salomòniques. A la fornícula de l'esquerra hi havia la imatge de sant Esteve i a la dreta la de Santa Llúcia. El segon pis era de dimensions més reduïdes per poder encaixar-lo amb la volta de l'absis. Coronava el carrer central la fornícula amb la imatge de la Immaculada i, a banda i banda hi havia les imatges de sant Isidre a l'esquerra i la de sant Francesc Xavier a la dreta.

La nau principal tenia a la part de tramuntana, el braç del creuer, la gran capella del Santíssim coneguda també com la capella del Sant Crist, a la qual s'accedia per un magnífic arc ogival amb motllures gòtiques i deu imatges d'àngels músics. Era il·luminat per una mena de cimbori octogonal; al fons i més elevat es trobava el cambril del Sant Crist, amb la imatge miraculosa tallada en fusta, molt venerada a la vila i a tota la Coma. El creuer del migdia era de planta quadrada i molt més petit, era la capella del Roser, amb una gran cúpula renaixentista amb llanternó exterior. La nau principal tenia a la part nord la capella dedicada a Sant Antoni, a sobre de la qual hi havia una balconada a la qual s'accedia des del cor i on es trobava l'orgue, una de les joies musicals de la qual els vilatans n'estaven més orgullosos. Deien les males llengües que molts dels més descreguts només anaven a la missa major de les festes de guardar per escoltar el mestre organista. Quina sonori-

tat, com un tro espetegava sota les voltes del temple! A continuació hi havia la capella amb la pica baptismal. Al mur del migdia s'obria una senzilla porta romànica amb dues arquivoltes sense decoració i quatre capitells amb relleus florals i, al seu davant a l'interior la pica rodona d'aigua beneïda, renaixentista, damunt d'una airosa columna. Al fons del temple es trobava el cor alt amb un gran rosetó gòtic, al que s'hi accedia per una escala de cargol situada a mà dreta. A mitja escala una portella donava pas a la petita escala, també de cargol, per accedir al campanar, una desmesurada espadanya amb quatre finestrals d'arcs apuntats damunt el mur del migdia. Aquesta espadanya sempre s'havia considerat provisional perquè a la dreta de la Porta Baix, on pujava l'escala, estava prevista la construcció d'una torre-campanar que encara no s'havia aixecat, ni mai l'aixecarien.

L'element exterior més notable de l'església era la Porta Baix, als peus de la nau central: una gran portalada gòtica del primer terç del segle XIV coronada per un gablet central i dos airosos pinacles, més pròpia d'una catedral que d'una simple església de poble. Eren notables i de gran bellesa els elements escultòrics que la decoraven: a la clau de l'arc d'ingrés i en alt relleu, la Mare de Déu sedent amb el Nen a la falda donaven la benvinguda als fidels que accedien al temple; a la seva dreta i en baix relleu, els tres reis representaven l'escena de l'Epifania, mentre que a la seva esquerra hi havia representada l'Anunciació de l'àngel a Maria i també el somni de Sant Josep amb un angelet tocant la cítara. Les senzilles i fines motllures que formaven les arquivoltes arrencaven d'un fris a l'altura del que serien els capitells a banda i banda, en els quals al brancal dret hi havia esculpida en baix relleu la resurrecció dels morts i el Judici Final, mentre que a l'esquerra es representava escenes de l'Antic Testament. Era d'una gran bellesa i elegància la tra-

ceria gòtica que decorava l'arc ogival de la porta i el mainell que separava els batents. Aquesta portalada, el retaule major, l'orgue i la talla del Sant Crist, eren els elements més valorats del temple.

Als bisbes d'Urgell no els feia gens ni mica de gràcia que dintre del seu bisbat hi hagués territoris exempts com era el cas de Meià, sobre els quals tenien poca o nul·la autoritat. Aquest recel es va accentuar al principi del segle XVIII amb la Nova Planta dels Borbons, que convertia el Principat en una colònia castellana que s'havia de conquerir i assimilar. Ara els nous bisbes també eren castellans i consideraven que aquests privilegis ancestrals havien de desaparèixer i quedar tot centralitzat al bisbat d'Urgell, de la mateixa manera que havien desaparegut les antigues constitucions, lleis i privilegis del país i tot s'administrava des de Castella. Si encara se'n salvaven una mica els de Meià era perquè molts d'aquests privilegis estaven avalats per Roma.

En aquest fragment de la introducció que el bisbe De la Dueña y de Cisneros posa al lligall que va fer enquadernar dels documents dels territoris exempts quedava clara la seva manera de pensar: *"[...]Todo este tomo comprende memorias de los exemptos o que se tienen por tales con respecto al Obispado, a saber: Arciprestazgo de Àger, que está en posesión de serlo y de 3ª clase; Monasterio de Bellpuig o de las Avellanas, que a medias lo es también; Pabordato de Mur, que no lo es; Monasterio de Lavaix, que lo es a medias; i Priorato de Meyá, que no lo es por más que por tal se tenga. Dios nos libre de caer en pleitos con estos Señores Prelados [...]".*

El prior Josep de Salvador, era del morro fort i, com a doctor en dret civil i canònic, no estava disposat a cedir davant la pre-

potència del bisbe, però es volia assegurar també la total fidelitat dels seus capellans.

A les dotze en punt acabaven de seure deu dels tretze conrectors i beneficiats de l'església de Sant Salvador. Ocupaven els dos primers bancs al davant de l'altar del Santíssim i des del cambril, com a testimoni, els observava el Sant Crist de Novençana. La campana grossa acabava de fer els últims tocs de l'àngelus quan van entrar mossèn Pere i mossèn Mateu. Faltava a la reunió mossèn Joan Alzina, que aquell dia era fora vila. En silenci van fer tots la pregària. En acabar, Mossèn Pere Serradell els va començar a explicar el motiu de la reunió tan urgent, de la qual alguns ja estaven força al corrent ja que la notícia era coneguda a Novençana. Els va dir que feia tres dies que el prior Josep, el seu prelat, havia rebut una carta, amb data de l'11 de juny, del bisbe d'Urgell, Simeón de Guinda, procedent d'Isona on es trobava de visita pastoral. Aquest li comunicava que vindria a Novençana per visitar l'església de Sant Salvador i administrar el sagrament de la confirmació, perquè segons ell feia més de seixanta anys que no s'administrava al priorat.

El bisbe coneixia molt bé que per administrar aquest sagrament li feia falta l'autorització del prior i la concessió de territori, ja que el priorat era territori exempt i fora del bisbat, i que el prior de Santa Maria tenia la jurisdicció espiritual sobre Novençana, els seus feligresos i les seves esglésies. Deliberadament i per posar en dubte la seva jurisdicció, el bisbe no li feia la petició ni de territori ni de permís per poder confirmar. Un menyspreu en tota regla a la seva autoritat i jurisdicció eclesiàstica. Per aquesta raó el prior Josep l'havia nomenat a ell, que era també doctor en ambdós drets, el seu oficial eclesiàstic de Novençana i de tots els territoris del priorat. Mossèn Pere es va

treure de la butxaca de la sotana un foli manuscrit en què tenia anotades les instruccions que li havia donat de paraula el prior i que després deixaria penjat a la sagristia perquè el poguessin llegir amb tot detall. Va començar a explicar-les en veu alta:

1r. Que demà dissabte, 20 de juny, a les nou del matí cap con-rector ni clergue de la parròquia de Novençana vagi a rebre el bisbe i el seu seguici en arribar a la vila. En tot cas ell hi aniria personalment acompanyat d'algun religiós per recordar-li les instruccions del prior.

2n. Que no se li ofereixi ni al Sr. bisbe ni al seu seguici allotjament i manutenció des de la comunitat religiosa de Novençana, ni a la rectoria ni a la casa de cap con-rector, com seria obligatori fer-ho si realment fos una visita pastoral, a la qual no té dret.

3r. Que sota cap concepte s'obrin al Sr. bisbe les portes de l'església parroquial de Sant Salvador, ja que vol visitar-la i impartir-hi la confirmació. Tampoc s'ha d'obrir la porta de cap capella de la vila, ni de cap església i capella del priorat.

4rt. Que no es toquin ni ventin les campanes en honor seu. Per evitar que algú encara les pugui tocar, mana també que el dissabte, dia 20, després de la missa de vuit, es traguin les cordes de les campanes i que no es tornin a tocar durant els dies que el bisbe d'Urgell estigui a la vila. Ja havia donat ell personalment ordres molt concretes al campaner i al sagristà.

5è. Per evitar que el bisbe o algú del seu seguici pugui entrar al temple sense permís, hi haurà dos con-rectors de vigilància permanent a les portes. El diumenge 22 les dues misses es faran resades en un altar provisional situat a l'exterior, al portal del migdia.

6è. Com que el bisbe ve amb la intenció d'administrar la confirmació, prohibeix expressament que se li donin els sants olis de l'església. Si encara vol administrar la confirmació, prohibeix expressament que els afectats siguin inscrits al registre de la parròquia.

7è. Que cap membre de la comunitat de con-rectors de Novençana, ni de cap església i parròquia del priorat, sota cap pretext, visiti el bisbe d'Urgell els dies que farà estada a Novençana sense la autorització expressa del prior.

Molt seriós, mossèn Pere, no els va donar temps ni de fer preguntes. Tot i això encara va dir mossèn Mateu:

—I si arriba a confirmar. Serà vàlid el sagrament?

—Pel que fa al dret canònic, sí. Però allò que no és vàlid és usurpar jurisdiccions i competències que no li pertoquen.

Mentre feien aquests comentaris es va obrir la porta de l'església. Era el nunci de la cúria de Novençana, Joan Duenyas, que va anar directe cap a la capella del Santíssim. Estava visiblement cansat, s'aturà i respirà a fons unes quantes vegades. En veure mossèn Pere es va dirigir cap a ell i li va donar un paper allargat plegat en quatre parts, tancat i lacrat amb el segell del prior de Meià, el qual en un lloc visible posava en lletra manuscrita, *Novençana*.

—Teniu Senyor, del part del prior Josep. Diu que és molt urgent i us l'havia de lliurar abans de les dotze del migdia. Em sap greu fer tard, però he vingut corrents des de Santa Maria tan de pressa com he pogut. Les dotze m'han tocat quan entrava pel portal de Ratera —va dir el nunci tot preocupat.

Mossèn Pere va agafar el document.

—Moltes gràcies Joan, heu fet lo que heu pogut i us agraïm la vostra feina.

—Sempre a la disposició de ses senyories. Adéu-siau.

El nunci va insinuar una petita reverència i va sortir del temple.

Aleshores mossèn Pere els va explicar que tot el que els havia dit fins ara li havia comunicat personalment el prior la tarda anterior. Però també li havia dit que avui, cap a les dotze del migdia, els faria arribar un document signat per ell amb més ordres oficials. Al seu davant va trencar el lacre del segell i va desplegar el document en forma de foli apaïsat amb el missatge manuscrit en català. El va començar a llegir en veu alta i de forma solemne:

Nos, fra Dn Joseph de Salvador, prevere, en els dos Drets Doctor. Per la gracia de Déu y de la Santa Sede Apostòlica, Prior de Meyá, de ningun bisbat, de la Província de Tarragona, a la Santa Sede Apostòlica immediatament subjecte. Als reverents conrectors de la Iglesia Parrochial de Sant Salvador de Novençana de nostro Priorat, salut en lo Senyor. En virtut de las presents vos diem y manam que en pena de vint y cinch lliures y de excomunió major, no obehesquen ni rego-neguen altre Prelat o superior en vostra Parrochia y Iglésias sino a Nos. Ans bé tancareu aquellas y no deixareu entrar a ningú sens llicència nostra, guardant las claus en vostro poder.

Donat en lo Monestir de Meyá als 19 de juny de 1716
Signat: Fr Don Joseph Prior de Meyá

Dissabte, 20 de juny de 1716

Faltava poc per les nou de matí i al portal de la Font de Caps, que era on arribava el camí ral que baixava de la Conca de Tremp pel Pas Nou, s'havia congregat un grupet de persones, tot i que era l'època de segar. Era evident que l'arribada del bisbe d'Urgell per administrar la confirmació havia estat anunciada de sota mà a la gent de la vila i a les altres poblacions del priorat. Pere Bonifaci Rocaspana, batlle general de les terres del Capítol d'Urgell que residia a Novençana, era la màxima autoritat que esperava el bisbe. També hi eren Josep Rocaspana, alcalde de la vila; el síndic Pere Barri, i tres dels prohoms que formaven part del Consell Municipal, Pau Bertran, Joan Faneca i Jaume Oromí, tot i que la seva autoritat estava en dubte des del Decret de Nova Planta, que suprimia les paeries. Els únics religiosos que esperaven el bisbe eren mossèn Pere, mossèn Mateu i cinc conrectors més de la comunitat que els acompanyaven. Ja eren les nou del matí i feia un dia clar i serè, però l'ombra del Cogulló impedia que encara no arribés el sol al portal. Hi havia un silenci expectant i només se sentia la remor de l'aigua del tatxot per on es sobreeixia el dipòsit de la font que es perdia per l'ancalada del carrer de la Secla, després d'omplir la pica on abeuraven els animals. El camí de la Costa Codina que baixava cap al tros de Santa Llúcia, els Rentadors i els horts de l'Hom de la Part, també estava desert. Es van sentir remor de veus i el trepitjar de les ferradures d'alguns animals que baixaven pel camí de les Plantes cap a la creu de terme. Era la comitiva del bisbe.

Simeón de Guinda i Apeztegui, bisbe d'Urgell, encapçalava el seguici a cavall d'una mula negra, menada pel ramal per un criat. De lluny no es distingia gaire la seva dignitat episcopal, ja que no portava el solideu morat i anava vestit amb una sotana negra i capell. En apropar-se, se li podia distingir, però, la creu pectoral de plata amb incrustacions d'or i l'anell adornat

amb una pedra preciosa verdosa. Al darrere muntats a cavall de sengles mules menades per criats, l'acompanyaven mossèn Pere Casanoves, canonge de Tremp, i mossèn Aleix Grandis, rector d'Orcau. A peu el seguien tres preveres del bisbat i un altre criat que menava una mula que portava a costals dues grans caixes de fusta plenes d'ornaments i tota la vitualla necessària en aquestes visites.

En arribar al portal, el bisbe va baixar de cavall ajudat per seu criat i també ho van fer els seus acompanyants. Tots van quedar ben sorpresos pel poc ressò que tenia la seva arribada, acostumats com estaven que a cada poble que visitaven era festa grossa i ells, els protagonistes. Cap enramada, cap cartell donant la benvinguda al prelat, ni grups de nens amb banderoles i molt menys la comunitat religiosa de Novençana presidida pel seu degà i el prior, formats davant el portal per donar la benvinguda al seu superior. Tampoc ventaven les campanes en senyal de benvinguda, preceptiu en una visita pastoral.

El bisbe, en veure el menyspreu que li feien, amb expressió enutjada a la cara va pensar *"¡Qué se ha creído ese prior de Meyá! ¡Así es como da la bienvenida en la más importante de sus parroquias a un príncipe de la Iglesia Romana! ¡Ese tal Joseph ya se enterará quién es su obispo diocesano y prelado y quien manda aquí!*".

Però encara no ho havia vist tot, això només era el començament.

Pere Bonifaci Rocaspana, el batlle del Capítol, va ser el primer a besar l'anell del bisbe amb molt de respecte i a donar-li la benvinguda. El van seguir els tres prohoms que formaven part del Consell Municipal. Finalment van ser els eclesiàstics encapçalats per mossèn Pere Serradell els que es van atansar al prelat i li van besar l'anell amb molt de respecte però sense fer

cap comentari ni tan sols li van donar la benvinguda. Al bisbe i a tot el seu seguici els va resultar estranya la fredor de les autoritats, l'absència del prior i de tota la comunitat religiosa així com de tota la feligresia entusiasmada amb la vinguda del seu pastor, que mai faltava als pobles on feia la visita pastoral. Amb aquesta fredor protocol·lària van baixar tot el seguici pel carrer de la Secla, passant per davant de la Casa de la Vila. En arribar a la Plaça Major no els esperava ningú més, llevat d'alguns vilatans i algun foraster que encuriosits també havien fet acte de presència al portal, però sense cap mostra d'entusiasme.

El canonge Pere Casanoves es va dirigir als con-rectors.

—On heu preparat la casa o l'hostal en què ha de fer estada el Sr. bisbe i tota la família que l'acompanyem?

Va ser mossèn Pere Serradell qui va contestar dirigint-se al bisbe.

—Ha de saber la vostra Il·lustríssima que no tenim preparada cap casa ni hostal que serveixi per hostatjar la vostra persona ni a cap dels que us acompanyen.

—Com és possible? Que no vàreu rebre la carta de sa Il·lustríssima anunciant la visita pastoral a Novençana i a les parròquies del Priorat de Meià que us vàrem enviar el prop-passat dia onze? —va dir enutjat el canonge.

—I tant que la vàrem rebre! Per això precisament no us hem buscat allotjament —va dir molt seriós mossèn Pere— El nostre prelat, el prior de Santa Maria de Meià, Don Josep de Salvador, ens ho ha prohibit expressament. Com també ens ha prohibit a la comunitat de con-rectors que féssim tocar cap campana per donar-vos la benvinguda ni que us féssim cap demostració d'urbanitat i alegria per la vostra visita. Sapigueu

que, en les condicions que us heu presentat, no sou benvinguts al priorat de Meià. Si demaneu permís a fra Josep i actueu conforme a dret, tindreu allotjament i tot el priorat als vostres peus.

Tot i que la plaça va quedar en silenci, ningú va contestar. El bisbe, que no havia dit encara ni una sola paraula, potser perquè no entenia del tot allò que li deien, va enrogir d'ira i no va arrencar un renec d'aquells que fan història, perquè era el bisbe i es trobava al mig de la plaça de Novençana envoltat de les autoritats i una part del poble. Fent un esforç per no expressar el seu estat d'ànim, va preguntar dirigint-se a tota la gent, amb un gest molt teatral i mostrant el seu seguici d'acompanyants.

—¿Que no hay un mesón o un hostal en la villa donde pueda retirarme a descansar junto con toda mi familía? ¿Nos hemos de quedar abandonados aquí en medio de la plaza después del largo y penoso viaje desde Isona? ¿Dónde está la hospitalidad que se os atribuye a las personas de esta villa i de este priorato?

Es va fer un silenci total a la plaça, on es podia escoltar el vol d'una mosca. La tibantor era tan gran que s'hauria pogut tallar amb un ganivet. Des del segon esglaó de la Sotinya, barrejat amb la gent, Francesc Montany va aixecar el braç i va dir amb veu alta i clara:

—Il·lustríssima, vos i tots els vostres acompanyants podeu venir a casa meva. Tinc lloc de sobres per acollir-vos tots els dies que sigueu entre nosaltres. Si accepteu, per a mi i la meva família serà un honor poder-vos allotjar i que sigueu els nostres hostes.

El bisbe, que sí que entenia clarament tot allò que li deien, es va dirigir cap al Sr Montany i va contestar amb veu afectada i d'agraïment

—*Muchas gracias noble señor. Su actitud de acoger a unos viajeros que llevamos cuatro horas largas de penoso camino, le honra. ¿Cuál es su nombre, señor?* —va preguntar el bisbe.

—*Mi nombre es Francesc de Montany y soy el barón del pueblo de Comiols, pero resido en Novençana donde tengo mi casa, que a partir de ahora también es la suya.*

—*Dios le bendiga señor de Montany, su nobleza le honra* —va contestar el bisbe.

Ja podia estar-li ben agraït que l'acollissin tan de pressa, ja que la jugada que havia preparat el bisbe només la coneixia una mica el canonge de Tremp: presentar-se en un territori on no tenia cap jurisdicció espiritual i actuar amb fets consumats, creient que el prior de Meià abaixaria el cap i acataria les seves ordres, era força arriscat. Hauria estat una gran humiliació que des del començament ningú l'hagués acollit i haguessin hagut de marxar tots amb la cua entre cames o allotjar-se a l'hostal pagant-se l'estada de la seva bossa, com de fet volia el prior.

El bisbe, acompanyat pel senyor Montany, es van anar obrint pas entre la gent que hi havia al mig de la plaça en direcció al carrer de Ratera, passant per sota el cobert. Tot el seguici amb els clergues, els criats i les mules van anar al seu darrere.

El bisbe, molt més assossegat, mentre marxava amb pas lent, va pensar: "*Éste es el primer paso firme que he puesto en el priorato. Ya verá este entrometido de prior que se hace llamar prelado, quien de verdad manda aquí y quién es el verdadero prelado*".

De fet, tot formava part de la rebuda no amistosa que li havia preparat el prior junt amb la comunitat religiosa de Novençana. Però a la vila, les autoritats civils també ja tenien preparada una alternativa al marge del prior. El batlle general del Capítol i el Consell Municipal ja havien previst aquesta contingència i s'havien posat d'acord amb Francesc de Montany, senyor de Comiols, que tenia a Novençana una casa àmplia i espaiosa. En no ser del poble, no es faria malveure tant, a més, sempre es podria justificar dient que Comiols era del bisbat d'Urgell. A les habitacions més nobles de la casa podria acollir el bisbe i els quatre clergues i a les palleres i als seus estables, els criats amb les mules. La despesa la pagarien a mitges el Comú de la vila i el batlle general. Calia estar bé amb el bisbe i amb els canonges de la Seu, senyors de Novençana. Les disputes jurisdiccionals d'aquest amb el prior, tot i que les preveien dures, era un afer eclesiàstic que a ells no els afectava directament.

La gent es va anar dispersant, cadascú a casa seva i ben aviat la plaça i els carrers es van buidar. Els únics que es van quedar a la plaça, davant de la capella de Mare de Déu, van ser mossèn Pere i mossèn Mateu, ja que els altres religiosos també van marxar per les escales de la Sotinya. Ells dos van esperar un temps prudencial i van començar a caminar lentament pel carrer de Ratera per no atrapar la comitiva del bisbe, fins arribar al portal de la vila. Un cop allí, al davant de la capella de Sant Ramon, van estar fent temps esperant l'arribada de fra Josep, el prior de Santa Maria que volia ser present aquells dies a Novençana mentre hi fes l'estada el bisbe.

L'espera no va ser llarga. Quan eren tres quarts de deu van arribar pel camí de Santa Maria el prior, el seu vicari general, el notari i un petit seguici. Mossèn Pere li va relatar breument

com havia anat l'arribada del bisbe d'Urgell i la facilitat amb què havia aconseguit allotjament. En escoltar les explicacions, el prior va proferir unes paraules inintel·ligibles amb to enutjat i visiblement contrariat. Després tots plegats van pujar pel carrer de l'Església en direcció a la Rectoria on els esperava tota la comunitat.

Sense perdre gaire temps, el prior es va vestir amb birret i solideu morat, creu pectoral i anell. A les deu en punt, fra Josep de Salvador i mossèn Pere Serradell van arribar a la casa del senyor Montany. Amb la balda van donar tres cops a la porta de l'entrada. Una de les criades de la casa va baixar a obrir i en veure'ls, molt educadament els va demanar que s'esperessin que anava a buscar el senyor Francesc. Aquest els va rebre amb molta cortesia i educació i els va convidar a pujar a la sala. En arribar al cap de l'escala es veia a la paret del davant un gran banc de noguer i una noble taula del mateix material, voltada de sis cadires de fusta i cuiro. Els va fer seure i els demanà que s'esperessin mentre anava a cridar el senyor bisbe. El prelat va tardar força a sortir de la seva habitació. Finalment el bisbe Simeón va aparèixer pel passadís vestit amb el birret i solideu morat, creu pectoral i anell. Volia impressionar-los. L'acompanyaven, seguint-lo, el canonge de Tremp i el rector d'Orcau. En arribar a la sala el prior i el seu acompanyant es van aixecar de la cadira i el bisbe els va allargar la mà dreta amb l'anell perquè la besessin. Aquests no li van fer ni cas i la van refusar, mantenint-se plantats al seu davant amb dignitat.

—¿*Con quién tengo el honor de hablar*? —va interrogar el bisbe, contrariat.

—Sóc fra Josep de Salvador, prior de Santa Maria de Meià i prelat de totes les parròquies del nostre priorat i també de la de

Sant Salvador de Novençana, on vos ara us trobeu, Il·lustríssima. I sapigueu que no sou benvingut a casa nostra.

—*Sepa usted que yo soy el obispo de Urgel y su obispo diocesano y tiene la obligación de reconocer mi rango y acatar mi autoridad, ya que tengo la jurisdicción eclesiástica sobre usted y todo su priorato como prelado superior.*

El prior va continuar amb un to de veu calmat i serè.

—Vos coneixeu molt bé, Il·lustríssima, que us trobeu a Novençana, parròquia del priorat de Meià i també sabeu de sobres que el nostre priorat amb totes les parròquies que en formen part és un territori exempt, fora del vostre bisbat, immediatament subjecte a la Seu Apostòlica de Roma, amb territori diferent i separat del bisbat d'Urgell. És per això que no reconec la vostra autoritat, tot i que us respecto com a prelat i persona.

El bisbe no va contestar, potser perquè no entenia del tot allò que li deia. Sí que ho va fer el canonge de Tremp:

—El senyor bisbe venia a visitar l'església de Sant Salvador de Novençana i a administrar el sant sagrament de la confirmació, que fa més de seixanta anys que no s'administra al vostre priorat.

—Sabeu molt bé, Il·lustríssima, que no podeu fer la visita pastoral a la parròquia de Novençana ni a cap parròquia del nostre priorat perquè es troben fora de la vostra jurisdicció eclesiàstica —va continuar el prior— A més, també sabeu molt bé que segons el dret canònic m'heu de demanar permís i llicència per administrar la confirmació amb la corresponent petició de territori o bé heu de portar una autorització de Sa Santedat tal com manen els cànons emanats del Concili de Trento. Vós no heu fet res de tot això, ni porteu cap autorització de Roma, o almenys no ens l'heu mostrada, i de forma deliberada veniu

a pertorbar i violar la nostra jurisdicció, actuant de fet i no de dret, dintre del nostre territori.

Es va fer un tens silenci i ningú va contestar. El prior va acabar.

—Com que no teniu el permís de Roma, podeu estar ben segur que si no ens demaneu el permís i la llicència corresponent per confirmar en el nostre priorat, no permetré de cap manera que feu tal cosa. Sapigueu també que si fa seixanta anys que no s'ha administrat la confirmació al priorat, que no és veritat de cap manera, no és culpa nostra, sinó és perquè cap bisbe d'Urgell ha vingut a fer-ho demanant el corresponent permís al prior, que de gust l'hi hauria donat, com jo mateix us el donaré ara si m'ho demaneu.

El bisbe va entendre de sobres les raons del prior i va contestar amb to autoritari:

—*Sepa su Señoría que el priorato de Meyá se encuentra dentro del territorio de nuestro obispado de Urgel, según se desprende de la doctrina emanada del Concilio de Trento y por lo tanto no pienso pedirle permiso y esta tarde visitaré la iglesia de Sant Salvador de Novençana. Hoy por la tarde y mañana, allí administraré entre mis feligreses, como buen pastor que soy de todos ellos, el santo sacramento de la confirmación y sepa también que voy hacer lo mismo en todas y cada una de las parroquias del priorato, sin que usted pueda impedírmelo. Mis razones jurídicas le llegaran en la respuesta oficial que le mandaré*.

El prior, sense immutar-se, es va girar cap a mossèn Pere i amb una mirada de complicitat va pensar: "Això que dius, ja ho veurem, Il·lustríssim prepotent. Et ben asseguro que no ho faràs i et demostraré que a casa meva mano jo, amb el vistiplau de Roma".

Després, amb veu ferma però educada li digué:

—Adéu-siau, Il·lustríssima. Arreveure senyors. Aviat tindreu notícies nostres.

Es van acomiadar fredament i van girar cua en direcció a les escales. El senyor de Montany va sortir de la cuina amb cara de circumstàncies, ja que havia estat testimoni amagat de la conversa i acompanyà els visitants escales avall fins a la porta, sense obrir la boca.

A un quart de dotze del matí arribaven de nou a casa del Sr. de Montany mossèn Pere, Antoni Oriola, que havia de fer de testimoni i el notari Francesc Pejoan. Aquest va aixecar escriptura pública de l'entrevista que van tenir amb el bisbe i del lliurament del requeriment que li van deixar, que estava redactat en aquests termes[1]:

"Ilmo y Rnmo Sr Obispo de Urgel

Bien sabe Vsa Ilma e ignorar no puede, que el muy Iltre y Rndo Sr fra Dn Joseph de Salvador pbro, en ambos derechos doctor, por la gracia de Dios y de la Santa Sede Apostólica Prior de Meyá, de ningún obispado, de la Provincia de Tarragona, a la Santa Sede Apostólica inmediatamente sujeto. Él y sus antecesores en dicho Priorato de esta parte de diez, veinte, quarenta, cincuenta y más años, de tiempo inmemorial y de tanto tiempo que no hay memoria de hombres en contrario, han estado en la quieta y pacífica posesión seu quasi de exercer la jurisdicción espiritual en todo el dicho Priorato de Meyá, teniendo territorio separado y con el exercicio tocante y perteneciente a la dicha jurisdicción y dignidad quasi episcopal, habiéndoles obedecido y reco-

[1] Arxiu Diocesà de la Seu d'Urgell. Lligall d'Exempts. Document està redactat en castellà i en paper segellat, ja que després de la Nova Planta era obligatori fer-ho perquè fos vàlid un document públic. On posa Novençana, a l'original posa Vilanova de Meià.

nocido sus súbditos y feligreses de dicho priorato hasta el día presente como a tales prelados y superiores sin contradicción de persona alguna. No obstante no duda Vs Ilma sin título ni razón perturbar y molestar al dicho Iltre Sr Prior en dicha su pacífica posesión queriendo en dicha villa de Novençana de dicho Priorato pasar a visitar la parrochial de dicha villa y querer ejercer otros authos jurisdiccionales como también administrar el sagramento de la confirmación sin tener territorio ni permiso de dicho señor prior (pues este exercicio siempre ha sido con dicho permiso y a petición de los dichos priores), usurpándole Vsa Ilma dicha posesión, jactándose también querer hacer lo mismo en los demás lugares de dicha jurisdicción espiritual del dicho priorato, obrando de hecho y no de derecho. Por tanto el Rndo Dr Pedro Serradell, presbítero con-rector de la dicha iglesia parrochial de Novençana como official de dicho Priorato, con la debida reverencia a Vsa Ilma Sr Dn Simeón de Guinda y Apeztegui, obispo de Urgel, requiera e interpela y protesta por una, dos, tres y más veces quantas de derecho fueren necesarias, cese y se abstenga de semejantes molestias y perturbaciones contra la dicha posesión de la jurisdicción espiritual del dicho muy Iltre Sr Prior de Meyá en dicho su Priorato y exercicio en que siempre ha estado y está de ella, que haciendo al contrario (lo que no se cree) dice de nulidad de todos los authos que Vsa Ilma y sus officiales intentaren hacer contra dicha posesión apelándose de aquellos y del otro de ellos qualesquiera que sean a Su Santidad y Curia Romana. Intimando a Vsa Ilma las censuras y penas contenidas en la Bula "In cono Dominis" contra los usurpadores de las jurisdicciones y derechos eglesiásticos con la debida protestación de todos los daños y gastos que se ocasionaran acerca lo susodicho.

Requirens Notarius etc.

Signum. Francisco Pejoan, por la autoridad Real Notario Público de la villa de Castellón de Farfanya i en la villa de Novençana domiciliado".

Mossèn Pere i el notari van tornar a la Rectoria a parlar amb el prior i a informar-los a ell i a tota la comunitat del lliurament del document al bisbe i que aquest els havia dit que faria arribar la resposta oficial i per escrit contestant el seu requeriment.

Devia ser cap a la una de la tarda quan un criat de cal Montany acompanyat pel canonge de Tremp, Pere Casanoves, va picar a la porta de la Rectoria. Va baixar mossèn Pere i li van lliurar la resposta per escrit del bisbe. El canonge com a comiat li va etzibar amb autoritat i certa ironia:

—Digueu-li al vostre prior que sa Il·lustríssima, aquesta tarda a les quatre visitarà l'església parroquial de Sant Salvador i després administrarà el sagrament de la confirmació. Tingueu-ho tot preparat per quan ell arribi, ja que ha de ser una cerimònia molt lluïda.

Mossèn Pere no li va tornar contesta i es van acomiadar fredament. Després va pujar, amb el document plegat i lacrat, a la sala on hi havia el prior i el notari asseguts a la gran taula on l'esperaven. El prior va obrir el lacre encara tou i va llegir en veu alta el document davant de tota la comunitat de Novençana. Els presents van poder comprovar el to autoritari i prepotent del bisbe, que es refermava en els seus raonaments segons els quals tenia tota la jurisdicció espiritual en el priorat i no atenia cap altra raó. Allò que més els va indignar va ser el fragment final, que el van llegir repetides vegades, i que no s'avenien a creure el que hi posava: